

μερῶς ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας, ἐπλούτησεν ἤδη τὸ ταμείον τῆς δημοσίου βιβλιοθήκης. Μετεγγραφα δὲ εἰς τὴν Πομπηϊαν καὶ τὴν Νεαπόλιν πολλὰς ζωγραφίας νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσας καὶ ἀνεκδότους εἰσέτι, ἔχοντες γραφῆσας ἀκριβῶς τὸ σχέδιον παρὼν τῶν ἀνωρυγμένων οἰκίων τῆς πρώτης ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἔλαβον ἀντίτυπα πολλῶν πεποικιλμένων ἀγγείων ἀνασκαφέντων ἐξ Ἑτρουρικῶν τάφων τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας· ἐλπίζω δὲ ποτε νὰ δημοσιεύσω ταῦτα πάντα.

Ἐν τούτοις ὅμως ἠθέλησα, Κύριε, νὰ Σοὶ ἀναγγείλω τινὰ περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἀνασκαφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπλουτίσαν τοσοῦτον ἀπὸ τινος τὰ ταμεία τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ῥώμης. . . .

Μεταξὺ δέκα ἐτῶν εἶδον τὴν Πομπηϊαν (1) ὡς νέαν

σχεδὸν πόλιν, ὅπου νῦν γίνονται αἱ πρώτισται αὐτῆς ἀνασκαφαὶ δηλ. κατὰ τὸ κέντρον αὐτὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰσγαζοῦτο οἱ ἄνθρωποι πολλὰ καὶ μετὰ δραστηριότητος, ἀλλὰ μικρὰ ὡς πρὸς τὴν ἀνυπομονήσιν τῶν ἀρχαιολόγων. Διὰ τοῦτο πολλοὶ μεμνῶνται κατὰ τοῦτο τὴν κυβέρνησιν τῆς Νεαπόλεως ὡς βραδείως προβαίνουσιν εἰς τὰς ἀνασκαφάς. Ἀλλ' ἡ ἀγροπορία αὕτη δικαιολογεῖται ὑπὸ προφυλακτικῶν τιμῶν τρώπων ἀναγκάων εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν. Ἐπειδὴ πρόκειται πολλὰς οὐ μόνον ζωγραφίας τινος νὰ διατηρήσωσιν ἀφαιρουμένης εὐλόγως τὴν καλύπτουσαν αὐτὰς ἡφίστιον ὕλην, ἀλλ' ἐλπίζεται καὶ ἄλλα παντοῖα πολυτίμητα σκεύη νὰ ἀνευρεθῶσιν εἰς τὰ ἱερίπια, ὥστε ἀπαιτεῖται αὐτόθι προσοχὴ αὐξάνουσα ἐφ' ὅσον ἡ ἀνασκαφὴ πλησιάζει τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους. Διὰ

(1) Ἡ Πομπηία ἐξεχώθη ὡς νεκρὸς ἐκ τοῦ τάφου· διετηρήθη δὲ τοσοῦτον καλῶς τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπὸ τοῦ περικαλύπτοντος αὐτὴν ἐνταφίου (σαβάνου), ὥστε παρενρισκόμεθα σχεδὸν σήμερον ὡς πρὸ εἰκοσιν αἰώνων εἰς τὰ αὐτόθι γινόμενα.

Ἡ πόλις ἦτο κτίσμα παρὰρχαίων τῶν Πελασγῶν καὶ Τυρρηνῶν κειμένη κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σάρου· Ἡ θάλασσα ἔφθανε ποτὶ μέχρι τῶν τειχῶν αὐτῆς· ἀλλ' αἱ προσχώσεις καὶ ἡ ἐπισωρευομένη ἡφίστιος ὕλη ἐξέτειναν τὴν ἀκτὴν εἰς τὴν κόλπον. Ἀφ' οὗ κατεστράφη τῷ 63 μετὰ Χριστὸν ὑπὸ σεισμῷ, καὶ ἀνελήμθανεν ἤδη ὅπουσιν, κατεβυθίσθη τῷ 73 ὑπὸ νέας ἐκρήξεως τοῦ Οὐσσουτοῦ ὄρους· ἐταφίηται δὲ συγχρόνως τότε ζῶσαι ὑπὸ βουνὰ σποδοῦ καὶ μύδρων καὶ ἄλλαι παρακείμεναι πόλεις, Ἡράκλειον, Ὀρλοῦς, Ρετίνια, ἐξ ὧν μία ἀνεκαλύφθη νεωστὶ. Ὁ χειμάρρος ὅμως τῆς ἐμπύρου ὕλης δὲν κατέκλυσε τὴν Πομπηϊαν, ἀλλ' ἡ σποδὸς καταπίπτουσα ὡς βροχὴ ῥαγδαία, καὶ ἀτμοὶ ὑδατῶδεις ἀπετέλεισαν ἐπ' αὐτῆς λιθώδη τινὰ οὐσίαν. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν κατοικῶν διεσώθησαν φεύγοντες, φαίνονται ὅμως εἰσέτι σκελετὰ ἀνθρώπων εἰς τὰς οἰκίας, καθὼς ἐντὸς τοῦ στρατιῶος καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ἀγροκηπίου τοῦ (Ἀρβίου;) Διομήδους πολλὰ διὰ μιᾶς καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τεθαρμένα.

Ἐκαθαρίσθη τὸ τρίτον τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1850 ἔτους. Ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν ἐχόντων τριῶν μιλίων περιμέτρον φαίνεται ὅλη ἡ πόλις ἀλιτενῆς, καὶ χωριζομένη ὑπὸ ὀδῶν καθ' ὅλην αὐτὴν εἰς μῆκος. Οὕτως ἡ τῆς Τύχης λεγομένη ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν τῆς Νώλας, περιφύμου τὸ πάλαι διὰ τὴν ἀκολασίαν τῶν κατοικῶν αὐτῆς) ἦσαν δὲ πᾶσαι πλατεῖαι καὶ εὐθύγραμμοι διὰ τοῦτο σπανίως εὐρίσκονται ξενοποροὶ καὶ ἐλικοειδεῖς.

Τὸ ἔδαφος ἦτο ἐστρωμένον διὰ μεγάλων πλατῶν ἡφιστείου ὕλης, ὃ δὲ ἀπὸ ἔπρεε τῷ σφῶ εὐκολώτερον, ὅσῳ αἱ οἰκίαι ἦσαν μονόστεγοι. Ὑπὸ τῶν δὲ ἐκ διαστημάτων καὶ τρίνθοι καὶ πλατεῖαι, ἐξ ὧν δύο φαίνονται ἤδη ὁλόκληροι. Πάντα σχεδὸν τὰ δημόσια κτίρια ἦσαν εὐρύχωρα καὶ ὑπαιθρα, μόνον δὲ ὑπὸ τοῦ περιστοιχιζόμενος αὐτὰς περισυλλοῦ ἐκαλύ-

πτετο ὁ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τινὰ μέρη τῶν οὐδῶν. Τὸ δικαστήριον, ὅπου ἐδικάζοντο δημοσίᾳ αἱ ὑποθέσεις, ὁ στρατὸν, οἱ πολυάριθμοι ναοὶ καὶ οἱ πλῆντοι τῶν ἱερῶν ἀφινον ἀναπεπταμενον τόπον, ὅπου ἐκτετεῖτο ἐλευθέρως ὁ ἀπὸ. Ἐκτὸς τούτου, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἔκρευε πρὸς ἄρκτον, ὁ βορρῆος ἐκαθάρειν ἐκ μάλλον τὴν πόλιν ἐκ τῶν μισαμάτων, ὥς μὴ ἐμποδίζομενος ὑπὸ τῶν ταπεινῶν λόφων τοῦ Μισσηνοῦ καὶ τῶν Βαϊῶν.

Ἐλείπον ὅμως ἐκ τῆς Πομπηϊας παρτελῶς οἱ ὑπόγειοι ὄχθοι, οἵτινες πλήθουσιν ἐντὸς τῶν κυρίων Ῥωμαϊκῶν πόλεων. Τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς, καθὼς πλανῶν καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι, μὴ ἀπορροφώμενα ἐκ τῶν στομάτων τοῦ ὄχθοις ἐφέροντο δι' ὅλης τῆς πόλεως ὡς χειμάρρος εἰς τὰ κάτω. Πρὸς ἀντιστήκωσιν τοῦ κακοῦ τούτου κατεσκευάζοντο πύργοι δρόμια ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ 2 καὶ 3 ποταμῶν ἔχοντα ὕψος· μεγάλα δὲ πέτραι κατὰ πλάτος τοῦ ὁδῶν κείμεναι ἐκ διαστημάτων ἐχρησίμευον ὡς γυφύρα εἰς τοὺς διαβάτας ὥστε ἡ Πομπηία ὡρίσθη σχεδὸν ἐν καιρῷ χειμῶνος πρὸς τὴν Βενετίαν.

Φαίνονται εἰσέτι θαθεὰ τὰ ἔχρη τῶν ὡς αἰὶνὰ τροχαζόντων ὀχημάτων κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ καθὼς καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἡφίστιος πέτρας τῶν πεζοδρομίων. Πολλὰ καὶ διαβαίων δέχεται ὁ περιγηγῆς τὸν χαίρειον διότι βλέπει ἐπὶ τοῦ ἀνωφελίου τῶν θυρῶν τὰ λέξεις, χαῖρε, ἡ ὕμναινε.

Τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως ἔκειτο ἐντὸς τοῦ περιόλου αὐτῆς. Ἰσως ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ δὲν ἦτο μεγάλη· ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι νεκροὶ ἐκαίοντο, καὶ διετηρεῖτο μόνον αὐτῶν ἡ σκελετὸς εἰς κάλην. Τινὲς ὅμως οἰκογένηται ἔδειξαν τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, καθὼς ὁ Πλίνιος καὶ Κικέρων ἀναφέρουσιν ὡς παράδειγμα τὴν περιελθὼν οἰκίαν τοῦ νεκροῦ τῶν Σκιπιδίων. Ὅδὸς ὁλόκληρος ἡ τῶν νεκρῶν φέρει διάφορα μνημεῖα ἐκ λίθων, ἡ μαρμαρῶν ἐκατέρωθεν ἀνυψούμενα.

Ἡ ὁδὸς αὕτη τοῦ θανάτου ἐξωγορεῖτο, οἷον εἰπεῖν, ὑπὸ πολλῶν ξενοδοχείων, κήπων καὶ τῶν